

ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ԿՈՂՄԻՑ

Գիտական հասարակայնությանն է ներկայացվում հայ ժողովրդի արժանավոր գավակ Մոնթե Մելքոնյանի «Ուրարտական ժայռափոր դամբարանները» աշխատությունը, մի մարդու, որն իր երիտասարդ կյանքը նվիրաբերեց Հայաստանի անկախությանը, ժողովրդի արդար իրավունքների պաշտպանության մեծ գործին։ Մոնթեի կարճատև, բայց հարուստ ու բովանդակալից կյանքի մեջ իրենց որոշակի տեղն ունենին նրա գիտական հետաքրքրությունները։

Իր համալսարանական կրթությամբ Մոնթեն հնագետ էր և ուներ մասնագիտական լավ պատրաստականություն, գիտեր լեզուներ։ Նրա տրամաբանական կուռ մտածողության, պատմաքաղաքական և հասարակական-տնտեսական հարցերի վերլուծությամբ պատմահնագիտական և ճարտարապետական հուշարձանների բազմակողմանի քննության մասին է խոսում «Ուրարտական ժայռափոր դամբարանները. նկարագրություն և վերլուծություն» աշխատությունը, որը Բերկլիի համալսարանում հեղինակի երկարատև պրպտումների արդյունք է։ Աշխատանքը թեև գրված է 1978 թ., բայց չի կորցրել թարմությունը և այժմեականությունը։

Ուրարտական վիմափոր կառույցները, մասնավորապես դամբարանները, ուրարտական կոթողային ճարտարապետության յուրօրինակ ստեղծագործություններ են, որոնք բավական հարուստ նյութ են տալիս պատմաբանին, թաղման ծեսի, շինարվեստի, հասարակական բնույթի այլնայլ հարցերի վերաբերյալ և Հայկական բարձրավանդակի ու Առաջավոր Ասիայի մշակույթների փոխա-

որնչությունների վառ արտահայտություն են։

Մոնթեի աշխատանքի արժանիքներից մեկն էլ այն է, որ նա փորձում է պատասխան տալ այդ կնճոռոտ խնդիրներին և յուրովի է մոտենում խնդրո առարկայի վերլուծությանը։ Փաստորեն սույն աշխատանքը ուրարտական դամբարանային հուշարձանների համապարփակ ուսումնասիրության առաջին փորձերից մեկն է։

Ուսումնասիրվող դամբարանների նյութերը գիտական շրջանառության մեջ են դրվել տարբեր հեղինակների կողմից։ Սակայն Մոնթե Մելքոնյանի աշխատության մեջ դրանք միավորված են մեկ մտահղացմամբ, որոշակի և յուրջ գիտական նկատառումներով։

Շատ հետաքրքիր են նրա դիտողությունները դամբարանների մանրամասերի նշանակության և ծագման մասին, մասնավորապես, ուրարտական կամարաձև վերնամասով որմնախորշերին ու ժայռափոր դամբարանների կամարաձև առաստաղներին տեղական ծագում վերագրելը, որոնք ուղղակիորեն կապվում են աշխարհիկ և վիրերկրյա շինությունների հետ։ Մեծ աշխատանք է կատարված որոշելու համար այն աշխատուժը, որը ծախսվել է ուսումնասիրվող յուրաքանչյուր դամբարանի կառուցման ժամանակ, մի հանգամանք, որն օգնում է հեղինակին ճշգրտելու այդ դամբարանների ժամանակագրությունը և հետաքրքիր եզրահանգումներ կատարելու՝ կապված ուրարտական հասարակության սոցիալական կառուցվածքի հետ։

Իհարկե, ընթերցողը պետք է հաշվի առնի, որ այս աշխատությունը քսանամյա երիտա-

սարդի մտքի արդյունք է, նրա դիպլոմային աշխատանքն է: Ընդ որում հեղինակն այդպես էլ ժամանակ չունեցավ վերանայելու, հղկելու, տպագրության պատրաստելու իր աշխատությունը, և բնական է, որ նրանում կլինեն որոշ անմշակ տեղեր, մերժելի ձևակերպումներ ու եպրափանգումներ: Եւ այնուամենայնիվ պետք է ընդունել, որ ամբողջության մեջ աշխատությունը ներկայանում է որպես թեև երիտասարդական, բայց հասուն գիտական մտքի արգասիք. այստեղ երևում է ոչ միայն ապագա մեծ գիտնականը, այլև արդեն կայացած գիտնականը: Այնպես որ, ինչպես վերը ասվածներից էլ բխում է, Մոնթեի աշխատության

հրատարակումը սույն մատենաշարով լիովին արդարացված է նյութի ընդգրկման և թեմայի առումով, հարցադրումների և հարցերի լուծումների առումով:

Միաժամանակ, որպեսզի Ուրարտուի դամբարանային հնագիտության հարցերը առավել ընդգրկուն ներկայացվեն, նպատակահարմար գտանք պրակում հրապարակել նաև հնագիտական այլ նյութեր, որոնք հայտնի են մեր հանրապետության տարածքից: Դրանք համեմատաբար նոր հայտնաբերումներ են և իրենց նշանակությամբ խիստ կարևոր են և անհրաժեշտ՝ Հայաստանի նյութական մշակույթի ուսումնասիրության համար:

